

Sammendrag:

Bærekraftig reiselivsforvaltning i naturområder

Økt ferdsel i naturområder, mer varierte brukerinteresser og nye aktivitetstyper har ført til at man både i Norge og i en rekke andre land er blitt mer opptatt av miljømessige og opplevelsesmessige virkninger av friluftsliv og naturbasert reiseliv. Denne rapportens første del viser hvordan man i flere land har tatt i bruk ulike teknikker for å håndtere problemer og konflikter som følger med denne utviklingen. Verktøy som har vært utviklet i en nordamerikansk kontekst, legger vekt på måling av faktiske problemer og utvikling av standarder for konflikt-løsning. Disse planleggingsverktøyene omfatter blant annet soneinndeling i forhold til bruksmåter (*Recreation Opportunity Spectrum*) – et system som også er videreutviklet i Australia gjennom landskapsklassifisering (*Landscape Classification System*) og andre klassifiseringsmåter. ”Grenser for akseptabel forandring” (*Limits of Acceptable Change*) og ”besøksopplevelse og ressursbevaring” (*Visitor Experience and Resource Protection*) er andre modeller som er brukt i Nord-Amerika. Selv om det finnes eksempler på utprøving av slike instrumenter i norsk sammenheng, er denne typen metoder foreløpig en lite integrert del av forvaltningen av norske naturområder. Tradisjonelt enkle og lite ustyrskrevende måter å bruke naturen på gis fortsatt prioritet av norske naturforvaltningsmyndigheter, og det er i liten grad lagt vekt på å måle de faktiske miljømessige og opplevelsesmessige effektene av ulike former for naturbasert reiseliv eller friluftsliv.

Bygdeturisme er lokalisert til områder med spredt bosetting. Dette vil i praksis si at denne formen for småskala reiseliv finner sted i, eller i nærheten av, natur-områder. Bygdeturisme bygger ofte på bygdesamfunnets naturgitte og menneske-skapte ressurser, og lever i symbiose med andre lokale næringer. For mange perifere områder kan slike lokalt tilpassede reiselivsaktiviteter bidra til å sikre fortsatt livskraftige bygdemiljøer. En bærekraftig bygdeturisme forutsetter imidlertid en forsvarlig utnyttelse av lokale natur- og kulturverdier. I denne rapportens andre del er England valgt som caseområde. I England er det lagt vekt på å utvikle bygdeturismen innenfor en helhetlig planleggingsramme, der en har forsøkt å samordne hensynene til de besøkende, til økonomisk inntjening og til de øvrige interessene i lokalsamfunnet med målsettingene om å bevare det biologisk mangfoldet og opprettholde intakte landskaps-, natur- og kulturverdier. Mens planleggingen tidligere var fragmentert, forsøker en nå å ivareta de ulike interessene og hensynene i en integrert, overbyggende strategi. Også velferdsmessige mål for hele samfunnet inngår i denne helhetstenkningen, der det legges vekt på å sikre tilgangen til bygdeturismeprodukter for alle deler av befolkningen.

Et eksempel på denne helhetlige, integrerte strategien finner en innenfor nasjonalparkforvaltningen i England. Her forenes de miljømessige målene for nasjonal-

Rapporten kan bestilles fra:

Transportøkonomisk institutt, Postboks 6110 Etterstad, 0602 Oslo

Telefon: 22 57 38 00 Telefax: 22 57 02 90

parken (vern av naturmiljø og kulturarv) og opplevelsesmessige kvaliteter (sikring av besøkendes opplevelser av og forståelse av nasjonalparkenes spesielle kvaliteter) med lokale sosiale og økonomiske målsettinger (sikre sosial fremgang for de berørte lokalsamfunnene). Forvaltningsmyndighetene for nasjonalparkene er pålagt å arbeide i tette partnerskap med lokale myndigheter og ulike private interesser i lokalsamfunnet.

Denne studiens tredje del belyser betingelsene for holdbar ressursforvaltning i forhold til friluftsliv og naturbasert turisme i Norge. Utgangspunktet er at negative miljømessige effekter av reiselivsutvikling ikke bare er en trussel mot målsettingene om å bevare naturverdier eller sikre livskvaliteten til lokalbefolkningen. Slike uheldige effekter kan nemlig på lengre sikt også tenkes å underminere reiselivsnæringens egen bærekraftighet ved at virkningene kan undergrave naturgitte eller kulturelle ressurser og verdier som reiselivet baserer seg på.

Turismeutviklingen kan dermed bli selvdestruktiv dersom den reduserer områders og steders attraksjonsverdi. Søkelyset rettes mot den delen av det norske naturforvaltningssystemet som har særlig betydning for utviklingen av naturbasert reiseliv i Norge. Bildet som avtegnes er nokså komplisert, der flere ulike samfunnssektorer og forvaltningsnivåer er tildelt ulike funksjoner og ansvar innenfor forvaltningen. Det er også et sett av lover som er av betydning for regulering av ferdsel i utmark og naturområder. De rettighetene og pliktene som er nedfelt i allemannsretten, som fortsatt har en sterk stilling i Skandinavia, er et viktig forvaltningsregime i forhold til utøvelsen av friluftsliv og naturbaserte reiseliv.

Mye tyder på at reiselivsinteressene reelt sett har relativt begrensede muligheter for å øve innflytelse i planprosesser. Mye kan imidlertid gjøres av næringen selv for å sikre en bærekraftig praksis.